

חולין פו
שבת נחמו
פרשת ואתחנן

משה שווערד

1. רש"י על חולין דף כז/ב

אין שחיטה לעוף מן התורה - והיקשא דזאת תורת לאקושי בהמה למליקת העוף שתהא שחיטתה מן הצואר כדאמרינן לעיל ואפילו מתורה שבעל פה מהלכה למשה מסיני אין לו אלא מדברי סופרים ואין נבלת עוף קרויה נבלה אלא אם כן מתה מאליה או הרגה במכה שלא על ידי סימנים אבל נחירה או עיקור סימנין כשר בו:

• חתם סופר על חולין דף פה/ב

צא טרוף. פירש"י ואח"כ שחוט וכו'. עפירש"י במס' ע"ז י"א ע"א ס"ל דאסור להטריף בהמה בידים, ע"ש דתוס' פליגי. וצ"ל דוקא להטריף ולהניח כך בטרפיותה אבל להטריף ולשחוט מיד מיתה אריכתא הוא ושריא דאל"ה תיקשי אשמעתין איך א"ל צא טרוף:

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

צא טרוף א"ל צא ונחור א"ל. כתב בספר האשכול (הלי שחיטת חולין פ"י) דאין שייך צער בעלי חיים להמית בהמה לאיזה צורך האדם, וראייתו מהגמ' כאן דהורה רבי לר"ח צא טרוף או נחור. וכ"כ הטור"ן (יו"ד סי' קיז סק"ד) דמותר לישראל לנחור תיישים בשביל העורות, דאין בזה משום כל תשחית, שכל שיש לו הנאה מרובה מהשחתה אין כאן איסור כל תשחית ומביא ראייה מהגמ' כאן. וכ"כ בדרישה (סי' כח סק"ו) ועוד כתב דכל שהוא עושה כדי להרויח בו, הוא כמו אכילה, וכמו שהתירה התורה למי שאינו עם הארץ לשחוט הבע"ח כן התירה להמיתה כדי להרויח ולסחור בו לצורך מחייתו. ועיי' בשו"ת נוב"י (מהד"ב יו"ד סי' פג) דלהמית בריה לא שייך צעב"ח, אלא אם מצערה בחייה, ועיי' מש"כ לעיל ז: ד"ה ליכא, ד"ה קטילנא להו).

3. שו"ע יו"ד סימן כח

(טו) דם הניתו ושעל הסכין, אם אין שם דם אלא הוא חייב לכסות; וגורר אותו ומכסהו, כדי שיתן עפר גם למטה. אבל אם יש שם דם אחר, אין צריך לכסותו, שאין צריך לכסות כל הדם. לפיכך אין צריך (להמתין) לכסות עד שיצא כל הדם: הגה - מיהו ימתין עד שמתחיל לירד טיפין, כדי שיכסה מקצת דם הנפש (מהר"ל בשם מהרא"ק ושחיטות ישנים בשם מהר"ש):

• כף החיים על יו"ד סימן כח

[פט] שם. שאין צריך לכסות כל הדם וכו'. ומיהו דם אשר לפניו צריך לכסותו כולו. שו"ת בית שלמה סימן ט"ו, מחזיק ברכה אות י"ב, זבחי צדק אות ע"א:

• **שו"ת משיב דבר חלק ב סימן יא**

... איברא במה שחקר במצות כסוי, גם אנכי בראותי מנהג השוחט בעייה"כ בשחיטת כפרות בביתי אינו מטיף אלא איזה טפות ומשליך את העוף, היה קשה בעיני, **אמנם כבר כתב בד"מ בשם שחיטת הראשונים דדי בטיפה אחת, אלא דגאוני בתראי מחו לה אמוחא מתרי טעמי, היינו הגאון בעל משכנות יעקב** ובעל ברכת ראש על מס' נזיר בסוף הספר, **האריכו לומר דאף ע"ג דקיי"ל כר"י דמו אפילו מקצת דמו, מכ"מ מצוה לכתחלה לכסות כל הדם**, וראיה מדאיתא במס' ביצה (ח' ב') גבי נתערבו דם בהמה חיה ועוף ל"ש אלא שאינו יכול לכסות בדקירה אחת כו' מבואר הא דם חיה ועוף לחוד שרי אפילו כמה דקירות והכי איתא באו"ח (סי' תצ"ח סי"ד) בהגהת רמ"א, ואמאי הא במקצת דם יצא ידי כסוי אלא מצוה לכסות כל הדם, **ואני אומר דאף על גב שאין מצוה לכסות אלא מקצת דם, מ"מ אם רוצה לכסות כל הדם הכל בכלל מצוה**, וכמו בחגיגה שקרב ביום טוב ונו"נ אסור, מכ"מ יכול להקריב עשר חגיגות ביום טוב כמבואר בחגיגה (ח' ב') אמר רבין אר"י הפריש עשר בהמות לחגיגתו כו' והתוס' שם הביא לשון הירושלמי אר"ש בן אבא אר"י לעולם הוא מוסיף והולך ודוחה יום טוב עד שיאמר אין עוד בדעתו, ומזה הטעם נהגו הגאונים לתקוע בר"ה מאה קולות אף על גב דשבות הוא לתקוע יותר מן הצורך כמש"כ הרא"ש בר"ה פ"ד (סי' א'), אלא כ"ז שבדעתנו לתקוע הוי מצוה ומיקרי הכל דאורייתא, וכלל זה עיקר גדול והארכנו בו בהע"ש (סי' כ"ג אות ג') בס"ד, ודוקא במקום איסור מה"ת דעשה דוחה ל"ת, אינו מותר אלא כפי ההכרח לצאת י"ח ולא יותר, אבל במקום איסור דרבנן, כל שבכלל מצוה ה"ז דוחה איסור דרבנן, וה"נ אף ע"ג שיוצאין י"ח כסוי בטיפה א' מכ"מ כ"ז שמכסין יותר ה"ז בכלל מצות כסוי, **עוד הביאו ראה מהא דאיתא בחולין (פ"ה ב')** ה"ח נפיל ליה יאניבא בכיתנא, אתא לקמיה דרבי א"ל שקול עופא ושחוט על בוביתא דמיא דמורה דמא ושביק ליה, ופריך היכי עביד הכי והתניא השוחט וצריך לדם חייב לכסות כו', בשלמא מגוף הברייתא אין להקשות, ליכסי טיפה א', דודאי י"ל דהאי תנא כחכמים ס"ל דם כולו בעינו, ואדבריה בזה מבואר יותר הא דאיתא (בדף פח) רבנן סברי דמו כל דמו, וכבר נתקשו הראשונים מנ"ל להגמ' דאיכא מאן דס"ל הכי ופליגי על ר"י ע"ש בתוס' ולדברינו ניהא דפשיטא דאיכא תנא דס"ל הכי מהאי ברייתא, וכי"כ איתא בפסחים (דף קטו), והשתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן כו' הורי לרב אשי לא פליגי רבנן דהאי ברייתא על הלל, וס"ל ג"כ דבכריכה יצא י"ח, אלא צ"ל כפירוש רשב"ם ד"ה מתקין לה כו' ומיהו חולקין עליו חביריו כר"י ומהכא לא שמעינן [ובמק"א מבואר אצלי מאין להש"ס דיש חולקין על הלל ואסרי בכריכה ואכ"מ]. וה"נ קים להו לחז"ל דאיכא תנא דס"ל דמו כל דמו, והיינו ברייתא דא: ...

4. ספר חסידים - סימן תשנ

יש מתפלל על אחרים ונענה, ועל עצמו אינו נענה, והרי אמרו כל המתפלל על אחרים גם חפצו יעשה, כאברהם שהתפלל בעד אבימלך, וסמיד לי' ותלד שרה (בראשית כא ב), וכתוב (איוב מב י) וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו. ואיך נאמר יש מתפלל על אחרים ונענה ועל עצמו אינו נענה, **אלא כך מצינו על ר' חייא שלא לקה פשתן בארץ ישראל משעלה ר' חייא, ונהפך שפשתנו לקה ובוכותו לא לקה פשתן של אחרים, והתפלל על אחרים ותפלתו נשמעה, ועל עצמו התפלל ולא הועיל, שמא משום אין חבוש מתיר עצמו שנאמר (ישעי' סג ט) בכל צרתם לו צר, והוצרך מלאך פניו להושיעם. אם כן והלא לאברהם ולאיוב הועיל מה שהתפללו על אחרים, שאני התם שהיו כשונאים שהיו ראויים לשמוח על מפלתם, כאברהם על אבימלך, והתפלל אעפ"כ עליו. ובאיוב כתיב (איוב טז ד) לו יש נפשכם תחת נפשי, ועם כל זאת התפלל עליהם, זו היא מדת חסידות יתירה: אבל מפני שישראל ערבים זה לזה, לכך כשצער בא על אחד חייבים כולם להצטער, ולהתפלל, שנאמר (תהלים לה יג) ואני בחלותם לבושי שק, וכתוב (שם) ותפילתי על חיקי תשוב. ואם לא היה מתפלל היה חוטא, שנאמר (ש"א יב כג) גם אנכי חלילה לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם, ודוקא כשנשמעים אליו, שהרי סמוך לו (שם) והוריתי אתכם בדרך הטובה והישרה, וכתוב (שם שם כד) אך יראו את ה' ועבדתם אותו (בתמים) באמת, שהרי הנביא צריך לומר בתפלתו רבש"ע כבר שמעו לי מה שהוריתי אותם לעשות רצונך, גם אתה עשה חפצי, כמו שנאמר (דברים כו יד) עשיתי ככל אשר צויתני השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך וגו', עשיתי את שלי ואתה עשה את שלך:**

5. בן יהודע על חולין דף פו/א

וחנינא בני די לו בקב חרובין. י"ל הוה ליה למימר מזונו קב חרובין. ונ"ל בס"ד להודיע דאל תחשוב שהוא היה מצטער על המעט הזה שרואה עצמו חסר מן המזון של אחרים, לכך אמר די לו שהוא היה שמח בזה המעט והגרוע שאינו מתאוה למאכל יותר חשוב מזה:

6. בן יהודע על תענית דף כד/ב

שם כל העולם כולו בנחת וכו'. נראה לי אמר כן לאו דהקפיד על צערו, אלא רצה שיפסק המטר בדברו, ויחזור ויביאנו על ידי תפלתו, וכיון שבא על ידי תפלתו יבא ברצון וברכה. ומה שחזר ואמר וחנינא בנחת, נראה לי הכונה, דשאר עניים אף על פי שאין להם שדות וזרעים עצבים בפסיקת הגשמים מפני יוקר הלחם, אך הוא די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ואינו אוכל לחם, ולא אכפת לו ביוקר:

7. בן יהוידע על תענית דף כד/ב

שם כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין. יש לדעת חלוקה זו דדי לו בקב חרובין למאי צריכא למימר, כי דבר זה ידוע לבני אדם התחתונים. ונראה לי בס"ד דמצינו להראשונים ז"ל שפרשו בשביל חנינא בני, כלומר בהשביל והצינור שלו, וצריך להבין מה טעם יש בזה, ומה צורך בו. ונראה לי בס"ד דלפעמים הרבה יזדמן שיהיו קטרוגים רבים על הדור, ועל כן כאשר הקב"ה גותן שפע פרנסה לדור כשמתפללין אליו כי חנון ורחום הוא, יעכבו המקטרגים את השפע שלא ירד לתחתונים מחמת קטרוגם בעוונותינו הרבים, ולכן השי"ת כשירצה להסתר השפע מן המקטרגים, משלשלו לתחתונים בתוך השביל של ר' חנינא בן דוסא, כי לכל אחד ואחד יש לו שביל וצינור למעלה, וכאשר עושה חסד עם בעל תשובה לקבלו בהסתר שלא ירגישו בו המקטרגים, כן יעשה חסד כזה עם העולם בהשתלשלות השפע. והטעם שלא יקטרונו בראותם השפע יורד ברבוי בתוך השביל של רבי חנינא בן דוסא, היינו מפני דרבי חנינא בן דוסא היה מסתפק במועט בקצה האחרון, שהיה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, וא"כ לא אכפת להם ברבוי השפע שיהיה תוך השביל שלו, מאחר שאין נהנה ממנו כלום, ועוד לא ישימו לב על כל מה שיורד תוך שביל שלו המעט הוא אם רב, ואם לא היה מסתפק במועט היו מקטרגים ושימים לבם על השפע היורד תוך שביל שלו, דאף על פי שהוא היה צדיק גמור היו מקטרגים עליו מכח עונות הדור כנודע. וזהו כונת בת קול כל העולם ניזון בתוך השביל של חנינא בני, מטעם דחנינא בני די לו בקב חרובין ולכן יהיה הברחה לשפע היורד תוך שבילו מקטרוג המקטרגים, והם ודאי אין שומעים דברים אלו:

8. תורת חיים על חולין דף פו/א

כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין. לכאורה הדבר תמוה דנהי דזכותו היה שמור לו לעולם הבא מכל מקום כיון דהוה מהניא בהאי עלמא נמי עד שהיה ניזון ממנו כל העולם כלו כל שכן שיועיל לעצמו שיהא ניזון ממנו גם הוא כאחד מהן. ונראה לפרש זה על פי מדרש שיר השירים רבה דאיתא התם בפסוק אשכול הכופר אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה רבי לוי אמר הרהורי דברים היו שם אמר אברהם רבוננו של עולם שמא תעשה לי כאשר עשית עם נח שדחית בריתו א"ל אל תירא אנכי מגן לך מנח לא העמדת מגינים וצדיקים וממך אני מעמיד מגינים וצדיקים ולא עוד אלא שבניך באין לידי עבירות ומעשים רעים אני רואה איזהו הגדול שבהן שיכול לומר למדת הדין די ואני נוטלו וממשכנו בעדם שנאמר אשכול הכופר דודי לי אשכול איש שהכל תלוי בו מקרא משנה ש"ס תוספתות ואגדות הכופר שמכפר עונותיהן דודי שיכול לומר למדת הדין די וכו' ע"כ והכי איתא נמי בכמה דוכתי שהגדול נתפס בעון הדור ובמדרש קאמר ויאמר אליו רב עתה הרף ירך טול הרב שבהן וכו' וזה צריך טעם למה כל העדה יחטאו ועל הגדול שבהן אשר לא טעם טעם חטא יקצוף גם מה שאמר במדרש כשבניך באין לידי עבירות אני רואה הגדול שבהן שיכול לומר למדת הדין די וכו' צריך טעם מהו הענין שצריך לומר למדת הדין די. על כן נראה לפי שהקב"ה ברא עולמו במדת הדין ובמדת הרחמים כמ"ש ביום עשות ה' אלהים ארץ ושימים שאלו בראו כולו דין אם הוו באין לידי עבירה לא היו מתקיימין אפילו שעה אחת ואלו בראו כולו רחמים לא נענש אדם מעולם לכך שתפם יחד שאם יתחייב העולם יתן לכל אחת מן המדות חלק אחד דהיינו חצי העולם למדת הרחמים וחציו למדת הדין:

ולפי שהגדול בדורו אותו שאין כמוהו בישראל בחסידות ובתכמה שקול הוא ככל הדור כמ"ש למשה ולישראל שקול משה כנגד כל ישראל ובפ' חקת כתיב וישלח ישראל מלאכים ובמקום אחר תולה השליחות במשה ואשלח מלאכים ואיתא במדרש שמשה הוא ישראל וישלח הן משה שגדול הדור ככל הדור הוא. לפיכך כששונאי ישראל חייבים כליה ויצא הקצף מאת ה' וצריך ליתן למדת הדין ולמדת הרחמים לכל אחת חלקה מחצה על מחצה מה הקב"ה עושה מחלק את ישראל לשני חלקים שוים דהיינו גדול הדור ההוא הוא חלק אחד וכל ישראל הן חלק השני כי שניהן שקולין הן זה כזה כי כולן תלויין בו נמצא שהוא הכל והיה מן הראוי שיטול מדת הדין את כל ישראל לחלקה לענשם ע"פ הדין כאשר המה חטאו ונתחייבו כלייה ומדת הרחמים יטול את גדול הדור לחלקו לרחמו אלא לפי שהוא יתברך בתחילת הבריאה הקדים מדת הרחמים למדת הדין כדפירש רש"י ז"ל בפרשת בראשית לכך מדת הרחמים קודמת לברור לעצמה חלק היפה שבהן ונטולת בכל פעם את כל ישראל לחלקה שהוא חלק היפה והגדול שבהן בכדי שיתקיים העולם וזה טעם מה שהקדים הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין בשעת הבריאה שאלמלא כן לא היתה תקומה לישראל ח"ו:

ולהכי אשכחן בשעה שחטאו ישראל אמר הוא ית' למשה אכלה אותם ואעשה אותך ומשה השיב מחני נא וגו' לפי ששניהם שקולין וזהו טעם הא דאשכחן בכמה מקומות שהגדול נתפס בעון הדור כמ"ש טול הרב שבהן כי הוא בא לחלקה של מדת הדין כדפירשתי ומכפר על חלק השני הבא למדת הרחמים מיהו לא שייך הך מלתא אלא בגדול הדור שאין כמוהו בכל כמ"ש אשכול הכופר איש שהכל בו מקרא משנה וכו' דאז שקול הוא ככל ישראל ודי לה למדת הדין שתטול אותו לחלקה אבל אם גדול הדור אינו גדול כל כך להיות שקול ככל הדור אז אין די לה למדת הדין כו' וצריך הקב"ה לצרף כמה גדולי הדור להדדי עד כדי שיהיו שקולין ביחד ככל הדור ונוטלת מדת הדין את כולן לחלקה והיינו דקאמר במדרש כשבניך באין לידי עבירה ומעשים רעים אני רואה הגדול שבהן שיכול לומר למדת הדין דיי פירוש שהוא גדול ואין כמוהו בכל ושקול ככל ישראל בכדי שלא תאמר מדת הדין אין די לי בחלק זה ואני ממשכנו וכו'.

ונראה דגם בדורו של ר' חנינא בן דוסא כך היה הדבר שהיה דורו ראוי להתייחס בחצי רעב וחילק הוא יתברך את הדור ההוא לשני חלקים חלק אחד היה ר' חנינא שהיה שקול כנגד כולן וחלק שני היה כל עדת ישראל ועלה הוא לחלקה של מדת הדין ונידון להתייחס ביסורי רעב להתפרנס בצער ובצמצום בקב חרובין מערב שבת לערב שבת וכל ישראל עלו לחלקה של מדת הרחמים והיו ניזונין בחסד וברחמים נמצא שכל העולם כולו היה ניזון בשבילו כי לפי שורת הדין כל המזון שלו הוא שלא יצא קצף הרעבון בשבילו רק בשביל שאר כל ישראל אלא לפי שהוא יתברך הקדים בבריאה רחמים לדין עלה הוא לחלקה של מדת הדין ושאר ישראל כולן למדת הרחמים. והא דנקט חרובין משום דאיתא במדרש רבה אם תאבו ושמעתי טוב הארץ תאכלו ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו חרובין תאכלו והיינו דאיתא נמי במדרש איכה רבה בגין דלא נצרוך לחרובה כיהודאי ונראה דהה"ד יתהלך חנוך את האלהים ואיינו כי לקח אותו אלהים פירש האלהים שהוא מדת הדין נטלו לחלקו בשביל דורו:

אבל קשה בדור המבול אמאי לא עביד קודשא בריך הוא נמי הכי דהוה ליה לחלק אותן לשני חלקים כל הדור חלק אחד ונח ובניו חלק שני ותטול מדת הרחמים בראשונה חלק היפה ונח ובניו יטלו לחלק מדת הדין וליענשו וי"ל דודאי הוה עביד הכי אלא דלא הוה מהניא מידי לפי שדור המבול חטאו כל כך הרבה עד שנהפך השיטה שהפכו מדת הרחמים למדת הדין ונח בזכותו הפך מדת הדין לרחמים כדפירש רש"י ז"ל בפרשת נח ויזכור אלהים את נח שם זה מדת הדין ונהפך לרחמים על ידי תפילת הצדיקים ורשתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם ויאמר ה' אמחה והוא שם רחמים וכיון שהפכו מדת הרחמים לדין לכך כשנטל מדה ההיא את חלקה תחלה כדינה נטלה את החלק היפה דהיינו כל הדור ההוא ולכך נאבדו כולן ונח נמלט אף על גב שעלה לחלק מדת הדין כי הפך המדה לרחמים בתפילתו ואחר המבול נחם הוא יתברך על הרעה ואמר שלא לעשות כן עוד לידון את החלק הגדול וזה שנאמר ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי ונתן על זה ברית הקשת והיינו דכתיב וראיתיה לזכור ברית עולם בין אלהים ובין כל נפש חיה ולא כתיב ביני ובין כל נפש חיה:

ואיתא במדרש רבה בין אלהים זו מדת הדין שלמעלה ובין כל נפש חיה זו מדת הדין שלמטה מדת הדין שלמעלה קשה מדת הדין שלמטה רפה וכתבו המפרשים דהיינו מדת הרחמים והענין צריך ביאור ונראה דמדת הרחמים כשהיא נהפכת למדת הדין על ידי תוקף החטאים אז היא מדת הדין הרפה דאף על גב דנהפכת למדת הדין מכל מקום כיון דיסודה רחמים אין מדת הדין שלה קשה אלא רפה והיינו דקא' בין אלהים זו מדת הדין שלמעלה דהיינו מדת הדין גמור ובין כל נפש חיה זו מדת הדין שלמטה דהיינו מדת הרחמים כשהיא נהפכת לדין מדת הדין של מעלה קשה ומדת הדין של מטה רפה ובא הכתוב לאשמעין שאם יחזור העולם להרבות פשעים כדור המבול עד שיתהפך אפילו מדת הרחמים לדין דהיינו מדת הדין הרפה ויתחייבו כליה גם מצד מדת הרחמים כיון שנהפכה לדין ולא יהיה שום צד לזכותם אוי יזכור להם ברית הקשת וירחם עליהם ועיין ברמב"ן פרשת נח:

ואם תאמר היאך אפשר לומר דדור המבול נידונו במדת הדין הרפה דהיינו מדת הרחמים כשנהפכה לדין והלא נאבדו כולן ונימוחו לגמרי ולא היה בהן שום צד רחמים. וי"ל דאשכחן בהו צד רחמים מדכתיב והיה הגשם על הארץ ובתר הכי כתיב והיה המבול דאיתא במדרש כשהורידן הורידן ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה כשלא חזרו היו למבול משמע בהדיא שהיו נידונין במדת הדין הרפה שהרי הורידן ברחמים והנה מדור המבול ואילך לא אשכחן בשום מקום שנענש כל הדור ולא נשאר רק יחידי הדור כי אם אותו הדור שחטאו בשלוח המרגלים שנענשו כולם ולא נשתיירו כי אם הגדולים כלב ויהושע כמו שכתוב במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם מבן עשרים שנה ומעלה וגו' כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון אף על גב דלא נענשו ממש כמו בדור המבול שהרי נשתיירו בניהם וטפם דלא מת אחד מהן פחות מבן ששים שנה מכל מקום נענש כל הדור בכלל והיה ענשם כדמות עונש דור המבול:

9. חתם סופר על חולין דף פו/א

חרש שוטה וקטן ששחטו ואתרים רואין אותן חייב לכסות. יל"ד ממשנתנו דחשו"ק צריכים ב' עדים שיעידו על שחיטתן מדתנו אחרים רואים לשון רבים וחייב לכסות לשון יחיד ש"מ לא אעלמא קאי אלא בעינן ב' רואים להעיד על שחיטתן אע"ג דסגי בעלמא בע"א כדאמר רב לעיל י"ב ע"א, וכבר עמד בזה בס' ראש יוסף במתניתין קמייאת ריש מכילתין, ע"ש ובספרו פרי מגדים. מ"מ י"ל ולחלק עפ"י מ"ש רשב"א במשמרת הבית טעם להאמין ע"א על השחיטה משום דאין חזקת אינו זכות כשאר חזקות שהרי אנו עוסקים בה תמיד לסלק אותה החזקה ע"י שחיטה ואינה כחזקה העשוי' לעמוד כן לעולם, ומעתה ע"א מעיד שנעשה כנהוג שנסתלקה החזקה משו"ה מהימן ואינו מעיד נגד החזקה. וא"כ תינח בסתם בהמה אבל זו שמסורה ביד מקלקלים חשו"ק י"ל צריכים ב' עדים ולפ"ז צ"ל דיוקא דרישא וסיפא דמתניתין כך אם אחרים ב' רואים חייב כל הרואה לכסות הדם ואם שחטו בינם לבין עצמם פטור כל אדם לכסות הא אם שחטו וא' ראה אותם הרואה חייב לכסות ושאר כל אדם פטורים:

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

וכן לענין אותו ואת בנו. יש לדקדק למה שנה דין זה גבי כיסוי ולומר וכן הדין גבי או"ב, הול"ל דין זה ולומר דכן הדין גבי כיסוי, דהא פרק אותו ואת בנו קדים, וראיתי בשו"ת בנין שלמה (ח"ב יו"ד סי' ב) תשובת הגאב"ד שטראשעלא, דרצה לומר דלפני הראשונים היה מסודר פרק כיסוי הדם קודם לפרק אותו ואת בנו, והגאון ר' שלמה מוילנא השיב לו דמסכים עמו, והביא סמך

לזה דהרי בתורה נמי קדמה מצות כיסוי הדם לאו"ב, דמצות כיסוי כתיב בפרשת אחרי מות, והלאו דאו"ב לא תשחטו כתוב בפרשת אמור, וא"כ בודאי רבינו הקדוש סידר דיני כיסוי קודם דיני או"ב.

11. רש"י על חולין דף פו/א

שאינו סופג - דהתראת ספק היא:

• חתם סופר על חולין דף פו/א

ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים. פירש"י דה"ל התראת ספק, וט"ס הוא וצ"ל עבירת ספק וכן הוגה בגליון ש"ס חדשים. ומ"מ נ"ל נפקותא בזה [1] שאם אכל א' כזית משחטתם ושוב שחט הוא בעצמו בנו של הראשון דלכאורה עבר על לא תעשה ממ"נ או משום נבלה או משום או"ב ומ"מ פטור משום התראת ספק כמו בהכה את זה וחזר והכה את זה לעיל פ"ב ע"ב, ע"ש. [2] א"נ י"ל אם שחטו ואחרים ראו והלכו להם ולא שאלנום אי שחטו שפיר או לא ושחט זה בנו אחריו בהתראה ושוב חזרו הרואים ואמרו שפיר שחיט מ"מ אינו לוקה דה"ל התראת ספק ואלו היו רוב מעשיהם מתוקנים היה לוקה על הרוב כמ"ש תוס' ס"פ יוצא דופן דרוב הוה התראת ודאי אבל כיון דרבנן מספקא להו ומכ"ש לר"מ דרוב מעשיהם מקולקלים ה"ל התראת ספק, וכבר כתבתי מזה לעיל פ"ק דף י"א ע"ב בחידושינו, ע"ש:

• הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פו עמוד א

רש"י דהתראת ספק. צע"ג, והגיהו מסורת הש"ס עבירת ספק. (ועי' לעיל (פא א) בדומה לזה ברש"י שם) וי"א דאם סד"א מה"ת לחומרא, ודאי הוי עבירה, ורק חסרון דהתראת ספק.

12. שפתי כהן על יו"ד סימן כח

(כד) ופטורה מכסוי. בש"ס משמע דאינו רשאי לכסות כיון דרוב מעשיהם מקולקלים והוי כנבלה גמורה וכשיכסה אתי למימר שחיטה מעלייתא היא ואתי למטעי ולמיכל משחיטתן כן משמע בתוספות שם ד"ה סיפא כו' וכ"כ הב"ח:

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' נז. אבל בשו"ת פנים מאירות (סי' טו) תמה עליו דסוגית הש"ס לא משמע כן, והתוס' לא כתבו שם אלא לפי סברת המקשה דפריך ורבנן מ"ש דלא פליגי ברישא עיי"ש. אבל בדבר שאינו אלא חומרא בעלמא כתוב בתרומת הדשן (סי' קפז) דפשיטא דלא דחינן מצות כיסוי דאורייתא מטעם דלמא מאן דחזי ליה דמחייבא לה בכיסוי אתי למימר שחיטה מעלייתא היא ואתי למיכל מיניה, כדאיתא בגמ' כאן גבי שחיטת חש"ו דפטרין ליה מכיסוי מהאי טעמא, ומוכח בתוס' (ד"ה מ"ט) דהטעם הוא משום דרוב מעשיהם מקולקלים, ואי אתי למיכל מיניה הוה כאוכל נבלה גמורה.

14. תוספות מסכת חולין דף פו עמוד א ד"ה מאי טעמא

מאי טעמא דר' מאיר הואיל ורוב מעשיהן מקולקלין - הקשה הר"ר שמואל מוורדין ורבנן מאי טעמייהו אם רוב מעשיהם מתוקנין א"כ יהא מותר לאכול משחיטתם ועוד השוחט אחריהם אמאי אינו סופג ארבעים ואי פלגא ופלגא אם סמוך פלגא דמקולקלין לחזקה דעומד בחזקת איסור ואיתרע ליה מחצה דמתוקנים אם כן יהא מותר לשחוט אחריהם וגם יתחייבו על שחיטתן משום נבלה וי"ל דמספקא להו לרבנן אי רוב מעשיהם מקולקלין אי רוב מעשיהם מתוקנין והשתא לא מהניא חזקה מידי ולרבי מאיר פשיטא ליה דרוב מעשיהם מקולקלין ואם תאמר ואף על גב דרוב מעשיהם מקולקלין מ"מ רבי מאיר כיון דחייש למיעוטא אמאי לקי משום נבלה ואמאי מותר לשחוט אחריהם וי"ל דסמוך חזקה לרוב מקולקלין והוה ליה מיעוטא דמתוקנין מיעוטא דמיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש רבי מאיר.

15. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף פו עמוד א

שדרכו של תינוק לטפח. [1] פ"ה לטפח ידו באשפות ושרצים מצויין שם וטמא את העיסה שאנו רואין שנגע בה, וקשה לפירושו מאחר דמיעוט תינוקות טהורין ועיסה בחזקת טהורה עומדת והוה ליה פלגא ופלגא גם לרבנן היה להם לטהר שמא לא נגע טומאה בעיסה כי שמא אדם טהור נתן לידו העיסה, [2] ופר"ת דלטפח אעיסה קאי דשייך טיפוח אאוכלין ומשקין כדתנן בע"ז פרק ר' ישמעאל או שהיה מטפח על פי חבית המרותחת וסתם תינוק טמא הוא כדתניא בתוספתא דמסכת טהרות תינוק שהניחתו אמו ומצאתו כמו שהניחתו טהור בד"א שהניחתו מלוכלך (פי' שאין מנשקין אותו מחמת לכלוכו) אבל הניחתו נקי טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו.

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

קסבר רוב תינוקות מטפחין. פרש"י מטפחים באשפות ששרצים מצויין שם, וטימא את העיסה שאנו רואים שנגע בה. כתב בתורת חיים דלפי פירוש ר"ת שכתבו התוס' שרוב תינוקות מטפחים בעיסה, דטיפוח שייך באוכלין ומשקין, ניחא הא דנקט במשנה תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו, דפליגי בעיסה שנמצא בצדו, ואשמעינן דר"מ מטהר, אע"ג דנמצא נמי בצק בידו דתולין באדם טהור, אבל לפרש"י דודאי הוא שנגע תינוק בעיסה, ולא מספקא לן אלא אי נטמא בשרצים אי לא, א"כ למה ליה למיתני שנמצא בצד העיסה, ליתני תינוק שנמצא בצק בידו ותו לא.

17. שו"ת בית הלוי חלק ב סימן כא

[ג] אמנם ראיתי להנו"ב מה"ק חלק אה"ע סימן מ"ג שהמציא סברא אחרת מנגד לזה. שהביא שם דברי הריב"ש שכתב דאע"ג דקיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף מ"מ היכא דאיכא שני חזקות המסייעין למיעוטא לא

עדיף רובא מהם וחיישינן ליה מה"ת, הובאו דבריו בב"י אה"ע סי' י"ו. והקשה על זה הנו"ב מהא דבחולין (דף י"א) בתוס' ד"ה מנא הא מילתא כתבו בשם ר' חיים דהא דקיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף ילפינן ליה מפרה אדומה דלא חיישינן דלמא טרפה היא ואף על גב דלהטמא שמזין עליו מאפרה איכא חזקה טומאה ואפ"ה לא חיישינן דלמא טרפה היא. והקשה הנו"ב דהרי בפרה אדומה יש לחוש ג"כ דלמא היא נקובת הושת דהוי' נבלה ואיכא חזקה אינה זבוחה וא"כ איכא שני חזקות נגד הרוב חזקת אינה זבוחה וחזקת טומאה של הטמא ואפ"ה רובא עדיף מהם [וע"ש בנו"ב שהוסיף להקשות גם על התוס' דחולין שחתרו למצוא בפרה חזקה נגד הרוב והוכרחו להביא חזקת טומאה של הטמא ומדוע שבקו לחזקת אינו זבוחה. רק זה ניהא די"ל דאולי' בשיטת ר"ת והרא"ש דנקובת הושת הוא טרפה אבל על הריב"ש קשה שפיר מהפוסקים דס"ל דהוא נבלה] ותו' **הנו"ב דבכל ספק בשחיטה איכא שני חזקות המנגדות א' חזקת אינו זבוחה שנית דאדרבה נימא העמידה על חזקת טהרה דבחי' הרי בודאי לא הי' בה טומאת נבלה גם אם נימא דהיא נקובת הושת ויש לה חזקה דגם עתה אחר שחיטתה אין בה טומאת נבלה וכיון דאיכא חזקה המסייע לרובא מש"ה עדיף גם משני החזקות המסייע למיעוטא, ולמדנו מדבריו דכל ספק בשחיטה דאסורה אינו רק ספק איסורא דנגד חזקת אינו זבוחה איכא חזקת טהרה דבהמה בחי' והוא ספק השקול.**

הן אמת דעיקר דבריו נפלאו ממני דהא לא הועיל כלום בתירוץ לישב דברי הריב"ש ...

[1] **אמנם עיקר הסברא של הנו"ב לא נהירא ומצינו לה הרבה סתירות**

[2] **וגם מן הגמרא מוכרח דלא כסברא הנ"ל דבחולין דף פ"ו תנן** חרש שוטה קטן ששחטו בלא אחרים רואין אותו דר"מ פוסר מכיסוי וכן לענין אותו ואת בנו מתיר ר"מ לשהוט אחריהם והכמים אוסרים ואמרי' שם טעמא דר"מ הואיל ורוב מעשיהם מקולקלים ופריך מאי איריא רוב מעשיהם מקולקלים אפילו מיעוט מקולקל נמי דהא ר"מ חייש למיעוטא סמוך מיעוטא לחזקה ומביא ראי' דבכה"ג מקיל ר"מ גבי תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו דחכמים מטמאין משום דרוב תינוקות מטפחין ור"מ מטהר משום סמוך חזקת טהרה דעיסה למיעוט דאינם מטפחין ומשני אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסורא להחמיר **ומוכרח בהדיא מהך סוגי' דרק להצד דמקולקל איכא חזקה המסייע אבל להצד דמתוקן ליכא חזקה דמסייעו ולהנו"ב הרי גם הצד דמתוקן יש לו חזקת טהרה וא"כ אם הי' רק מיעוט מעשיהם מקולקל ודאי דגם לר"מ הי' צריך לאסור לשהוט אחריהם כיון דאיכא חזקה נגד חזקה ונשאר רק רוב ומיעוט גרידא** ומאי פריך ומוכרח דלא אמרי' כלל הך חזקת טהרה דאין לומר דלהצד מקולקל איכא שני חזקות א' חזקת איסור של אותה בהמה ששחטו החשו"ק וגם דנעמיד בנה בחזקת היתר לשהטה היום וכמו שהי' קודם ששחטו החשו"ק ומש"ה אף על גב דאיכא חזקת טהרה המסייע לרובא מוקמינן אותה נגד חזקה א' ונשאר עדיין אחת המסייע למיעוט ומש"ה מדמה ליה שפיר להך דתינוק, זה אינו מספיק רק לענין איסור אותו ואת בנו אבל הרי ר"מ פוסר ג"כ מכיסוי והרי בכיסוי לא מצינו שום חזקה שסייע לצד דמקולקל חוץ מהך חזקת אינו זבוחה דחזקת היתר שחיטת בנו באותו יום לא שייך לענין כיסוי דאינו נוהג רק בחי' ועוף ואין אותו ואת בנו נוהג בהם כלל ואם לא הי' רק מיעוט מעשיהם מקולקל הי' צריך לכסות גם לר"מ ומש"ה הוצרך לומר רוב מעשיהם מקולקלים כי היכי דיהי' ניהא גם הא דפוסר מכיסוי ומאי מקשה הגמרא ומוכרח דלא ס"ל להגמרא לחזקת טהרה כלל:

[3] ועוד מוכרח כן מעיקר דברי ר"מ דפוסר מכיסוי ואותו ואת בנו משום דרוב מעשיהם מקולקלים והקשו שם התוס' והרי ר"מ חייש למיעוטא ותירצו משום דאיכא חזקת איסור המסייע לרובא ובכה"ג לא חייש ליה ר"מ וכמבואר ביבמות דף ק"ט דבאיכא חזקה המסייע לרובא גם ר"מ אינו חושש למיעוט דחשיב כמיעוטא דמיעוטא ולהנו"ב הרי גם למיעוט דמתוקן איכא חזקת טהרה ונוקים חזקה נגד חזקה ונשאר רק רוב ומיעוט גרידא וליחוש לר"מ. והנה אילוולא דברי התוס' שכתבו להדיא דהכא איכא חזקה המסייע למיעוט הי' מקום לישב באופן אחר לכאורה דמש"ה לא חייש ר"מ למיעוט דמתוקן דהא בכל בהמה הא איכא גם מיעוטא דנקובת הושת מעצמו דלא מהני ביה שחיטה ומיעוט זה הא מסייע לרובא דמקולקל ונמצא דאיכא שני צדדים לפוסר א' מה דרוב מעשיהם מקולקל שנית גם אם שחטו כהוגן הא איכא מיעוטא דנקובת הושת ונאמר דכמו דמבואר ביבמות דהיא דאיכא חזקה המסייע לרובא שוב אינו חושש ר"מ למיעוטא כמו כן היכא דאיכא עוד מיעוט אחר המסייע לרובא אינו מיעוטא לחזקת איסור משום דאינם מומחין הוא מיעוטא דמיעוטא דהרי הרוב מומחין הם וגם בהמיעוט שאינם מומחין יש שלא קלקל בשחיטתו דהרי גם מי שאינו מומחה אינו מוכרח לקלקל ויכול לשהוט שפיר ומש"ה המקלקלים הם מיעוטא דמיעוטא וגם ר"מ אינו חושש לו עכ"ד, והרי כתב הט"ו ביו"ד סי' ט"ז ס"ק א"ג דאינו מומחה רוב מעשיו מקולקלים כמו חשו"ק יעו"ש הרי דבאינו מומחה ליכא רק מיעוט דשוטח יפה ואפ"ה כתב הרשב"א דכיון דהוא מסייע לרוב המומחין שוב לא חייש גם ר"מ למיעוטא וזהו כמש"כ ואפילו לפי מה שהבאנו לעיל דברי הרשב"א בחידושיו שכתב להדיא דלא כהט"ו דאינו מומחה לא הוי' רוב מעשיו מקולקל וא"כ הא נסתרה ראי' זו מ"מ הרי גם בלא ראי' נוכל לומר כן דגם במיעוט המסייע לרובא לא חייש ר"מ אבל מדברי התוס' שכתבו להדיא דחזקה מסייע לרובא מבואר דלא כהנו"ב וגם דלהפוסקים דס"ל דנקובת הושת הוא רק טרפה הא בודאי ליכא למימר דמש"ה מתיר ר"מ משום דנקובת הושת מסייע לרובא דמקולקל דר"מ הא ס"ל בך פ"ה דשוטח ונמצאת טרפה חייב בכיסוי ובאותו ואת בנו דשחיטה שאינו ראוי' שמה שחיטה. וזה ודאי לא ניתן להאמר משום דאיכא מיעוט דפסוקת הגררת מתיר ר"מ דפסוקת הגררת לכ"ע היא נבלה דהא אינו דהרי פסוקת הגררת יכולין לבדוק גם מהיים והרי טעמא נקטה המשנה דר"מ מתיר לשהוט אחריהם ואירי אפילו אם בודאי אינה פסוקת ובע"כ מוכרחין לומר להני' פוסקים כמש"כ התוס' דאיכא כאן חזקה המסייע לרובא דמקולקל:

18. ספר שערים מצויינים בהלכה

ת"ש דשלח רבי אלעזר לגולה הורה רבי כר' מאיר. מצינו כזה הרבה פעמים ששלחו אגרות בעניני הלכה מא"י לגולה. כגון במס' שבת (קטו.) אתא אגרתא ממערבא משמיה דר"י דאסור, וכן במס' ביצה (טז:) דשלח ר' אלעזר לגולה כר', וכן במס' גיטין (ט:) דשלח רבין משמיה דר' אבהו הווי יודעין ששלח ר"א לגולה, וכן במס' ב"ב (מא:) והא מייתינא לך אגרתא ממערבא דאין הלכה כרשב"א, וכן במס' סנהדרין (כט.) אנן מייתינן אגרתא דלא כר"י, ומצינו כמ"פ הלשון שלחו מתם כמו במס' ביצה (ד:), ועי' בגמ' לקמן (צה:) כולוהו שני דהווי רב קיים בבבל, כי הווי כותב ר' יוחנן מא"י שאלה או תשובה, היה כותב באגרתו לקדם רבינו שבבבל, עי"ש ברש"י.

ואפשר משום דאמרינן כי מציון תצא תורה, ועי' בהעמק דבר (תשא לד-א) דקדושת א"י היה מועיל לכוון להלכה. אמנם מצינו נמי ששלחו מגולה לא"י כדאיתא במס' גיטין (לד:) דבני מדה"י שלחו אגרת לר"ג בענין שמות בגיטין, ובמס' נדה (סח.) איתא שלח רבין באגרתיה אשה לא תחוף כר', ועכ"פ כבר נהגו בזמן הש"ס לכתוב תשובות לקצוי העולם.

• **ספר דברים פרק ג**

(כג) ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר:

• **העמק דבר על דברים פרק ג פסוק כג**

(כג) בעת ההיא. שנחלק הנחלה לב"ג וב"ר. **וראה כי ההכרח להשריש בישראל כח התלמוד והעסק בה כמו שביארנו שזה היה שורש הגלות והגלות גורם ההכרח לתלמוד. ורצה משה רבינו שיהיה זה הפעולה בא"י שמסוגל יותר מעה"י ואין חכמה כחכמת א"י וכמש"כ לעיל. וביחוד ירושלים אשר היא מסוגלת לצאת תורה ממנה. וביחוד מקום בהמ"ק בהר ה' יראה (וגם עד שלא נבנה בהמ"ק היה המקום מקודש לתורה.** ומש"ה כשמצאו דוד ושמואל הוראה אותו מקום עשו אותו לשער המצוין בהלכה. והיינו דכתיב בתהלים ע"ח וימאס באהל יוסף וגו' ויבחר בשבט יהודה את הר ציון אשר אהב. ומשמעות הלשון אשר אהב קודם שבחרו לבהמ"ק והיינו משום שנקבע שם שער המצוין בהלכה אשר אהב ה' יותר מכל משכנות יעקב כדאי' בברכות ד"ח א' ודי' הכתוב הר ציון דמש"ה נקרא הר כמש"כ בס' בראשית י"ב י"ז. והיינו שהבטיח ה' לדוד בס' שמואל ב' ז' כתיב ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיו ושכן תחתיו. ואי' שם ד"ז כל הקובע מקום לתורתו אויביו נופלים תחתיו. והכי עיקר הנוס' והכ"י אי' ברי"ף ויליף מזה המקרא ושמתי מקום וגו' ונטעתיו. דדברי חכמים כמשמרות נטועים. ואנן מברכינן וחיי עולם נטע בתוכנו והוא התלמוד כמבואר בשו"ע או"ח ס' קל"ט. ואמר הקב"ה בדוד שיהי' מסייע לקבוע מקום לתורה והיינו במה שנמצא ההר הטוב הזה ועשה שם דוד ישיבה מיד. והו' דכתיב דה"ב ג' ויחל שלמה לבנות את בית ה' וגו' אשר הכין במקום דוד בגורן ארנן היבסי. ואין הלשון מדויק אלא משמעו במקום אשר הכין דוד מכבר להיות מקום קבוע לתורה:).

וביקש לבא לשם להרביץ תורה:

19. ספר שיערים מצויינים בהלכה

מ"ש מהלמידי דרב וכו'. והא דלא מייתי מבהמ"ז ממש שמברכין אח"כ בפה"ג, מפרש בחי' חתם סופר משום דידע דיש לחלק דשתיה וברוכי בהדדי לא אפשר, אבל באמירת הב לן ונברך לא אסיק אדעתיה דשייך הך מילתא, אלא משום סילוק דעתיה לתוד וה"נ בכיסוי, ונמסיק דבאמירת הב לן ונברך הוה כקיבל עליו שלא לשנות דהרי אם יברך לא ישתה, דמשתה וברוכי בהדדי לא אפשר, וכן משמע בלשון רש"י לקמן (פו. ד"ה משתה וברוכי) הלכך כי אמר הך ליברך נתנו דעתם לפסוק מלשתות, וכן מבואר בל' הרמב"ם (ברכות פ"ד ה"ח) שהוא מטעם קבלת נדר.

20. תדושי הרשב"א מסכת חולין דף פו עמוד ב

מודה ר"י לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת, [1] פי' רבינו שלמה ז"ל לענין ברכה על השחיטה א"צ לברך לאחר כיסוי. ומשמע מתוך פירושו דברכת כיסוי צריך לחזור ולברך בכיסוי שני, וטעמא דמלתא משום דכיסוי וברכת כיסוי לא הוי הפסק לעולם לשחיטה משום דהו"ל כטול כרוך טול כרוך א"נ גביל לתורי דלא הוי הפסק (ברכות מ' א') דצורך המצוה הוא אבל שחיטה שנייה אינה צורך הכיסוי הראשון וה"ל הפסק בין כיסוי ראשון לכיסוי שני, [2] ובשם ר"ת ז"ל דאפי' על הכיסוי אינו מברך אלא ברכה אחת אף על פי ששחט אחר הכיסוי והוא הנכון כיון שאין השחיטה מפסקת כדאמרין הכא אפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא, והכין הוא מסקנא דשמעתא.

ולענין הפסק כגון שחט בין שחיטת עוף לעוף יש מי שאומר שצריך לחזור ולברך, וכענין שאמרו גבי תפילין דאמר במנחות (ל"ז א') סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך וזו היא דעת רבותי' בעלי התו' ז"ל, וי"א שזו היא ג"כ דעת רבינו אלפסי ז"ל ממ"ש בר"ה לענין תפילין בשם גאון ז"ל דטעם הענין לענין תפילין שחוזר ומברך מפני שהן שתי מצות שאין מעכבות זא"ז וגם ב' עופות אלו אינן מעכבין זא"ז וכשתי מצות הן הילכך כיון שסח חוזר ומברך על השני, ומיהו אם סח בענין השחיטה כגון שאמר תן לי עוף אחד או כענין זה לא הוי הפסק דצורך

השחיטה הוה ודמי לטול כרוך דלא הוי הפסק, והיינו נמי דברכת כיסוי שמברך בינתיים אינו הפסק לפי שהוא מצרכי השחיטה

21. תדושי הריטב"א מסכת חולין דף פו עמוד ב

הא דתנן רבי יהודה אומר שחט חיה יכסנה ואחר כך ישחוט את העוף אמרינן עלה אמר ר' חנינא מודה רבי יהודה לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת. פירש רש"י ז"ל שאין צריך לברך באחרון על השחיטה, ויש שסבורין לדקדק בדעת רש"י ז"ל כי על הכיסוי האחרון חוזר ומברך, והמחזור שבטעמים שנתנו לסברא זו דבשלמא בברכת שחיטה כיון דכששחט [ה]ראשון גם האחרון היה לפניו חל ברכה של ראשון על שניהם ואין הכיסוי שביניהם הפסק כיון דאפשר דשחט בחדא ידא ומכסה בחדא כדמפרש ואזיל, אבל לענין ברכת כיסוי כיון דכי כיסה דם הראשון ומברך עליו עדיין אין דמו של אחרון בעולם, לא חיילא עליה ברכה דראשון, והוי שחיטה דבינתיים הפסקה אף על גב דאפשר דשחט בחד ידא ומכסה בחד ידא, אבל רבינו תם ז"ל פירש דבין בברכת שחיטה ובין בברכת כיסוי קאמר ר' חנינא דדיו בברכה אחת, ונראה שאף רש"י ז"ל כך הוא סובר ולא נקט בפירושו ברכת שחיטה אלא משום דרבי יהודה לא איירי במתניתין אלא בשחיטת האחרון ולא בכסויו.

22. רא"ש מסכת חולין פרק ו סימן ד

גמ' וקי"ל כת"ק(ה) ומודה רבי יהודה לענין ברכה שאינו מברך אף על פי שצריך להפסיק לכסות דם החיה א"צ לברך על שחיטת העוף. דכיסוי לא הוי הפסק כדמסיק דאפשר למישחטא בחדא ידא ולכסויי בחדא ידא. ומצאתי כתוב בשם ר"ת שעל כיסוי אחרון א"צ לברך. כי ברכת כיסוי(ו) הראשון עולה גם לכיסוי אחרון. דכי היכי דמסקינן דכיסוי וברכת כיסוי לא הוי הפסק(ז) בין שני השחיטות להזקיקו לברך על שחיטת העוף(ח) ה"נ לא הוי שחיטת העוף הפסק בין שני הכיסויין להזקיקו לברך על כיסוי השני אף על פי שיש קצת לחלק דדיו הוא שהכיסוי לא יפסיק בין שתי השחיטות לפי שאין כאן היסח הדעת. כי דעתו לשחוט העוף אלא שגזירת הכתוב שצריך כיסוי לחיה בפ"ע ולעוף בפ"ע(ט) והוי כמו אדם המדבר באמצע סעודה(י) שאין זקוק לברך ברכת המוציא(כ) אבל הכסוי כ"א מהן מצוה בפ"ע וסילוק וגמר למעשה השחיטה ולמה יפטרנו בברכה אחת. ומיהו נראה כיון דבשעת כסוי הראשון דעתו לשחוט ולכסותי מברך על דעת שני הכסויין. כדתניא בתוספתא עשרה בני אדם שעושים מצוה אחת אחד מברך לכולן. כ"ש יחיד העושה מצוה אחת שתי פעמים בלא היסח הדעת שאינו מברך אלא פעם אחת(ל) ואפילו במקום שמברך על השחיטה ביניהם. ברכה לא הויא הפסקיב כל שלא שח שיחת חולין. כדאשכחן בברכות של יקנה"ז דלא הוה הפסק אחר בורא פרי הגפן:

23. שו"ע או"ח סימן קעט

(ג) אם לא אמר הב לן ונברך וגם לא נטל ידיו משנטל הכוס לברך, הוי היסח הדעת:

24. תוספות מסכת חולין דף פז עמוד א ד"ה משתא וברוכי

משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר - מכאן היה אומר הר"ר יום טוב שאם עמד מאכילתו והתפלל כשחוזר ובא לאכול צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך המוציא משום דמיכל וצלוויי בהדי הדדי לא אפשר ואין נראה דלא דמי כלל משום דהכא הב ונברך הוי גמר דבר והוי הפסק וכן כסוי אי לאו דאפשר בהדי הדדי אבל תפלה לא הוי גמר לסעודה דאטו אם בירך בסעודה על הרעמים או אפילו בפה"ג יצטרך ליטול ידיו ולברך המוציא משום דמיכל וברוכי בהדי הדדי לא אפשר ובהדיא אמרינן בערבי פסחים (דף קב.). דאם הניחו מקצת חבירים ועקרו רגליהן לילך לבהכ"נ כשהם חוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה אף על פי שהתפללו בנתיים.

• תורת חיים על חולין דף פז/א

הכי השתא התם משתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר **תימא** מאי איצטרך למימר דמשתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר אפילו הוה אפשר תיפוק ליה דהתם כיון דאמר הב ונברך אסח אדעתיה דגלי דעתיה שלא יאכל ולא ישתה עוד והוה ליה נמלך לכך צריך לברך אבל הכא לא הסיח דעתו מן השחיטה דאף על גב דמכסה מ"מ דעתו לשחוט בתר הכי וכיון דלא אסח דעתיה אין צריך לברך וליכא למימר דהכי קאמר כיון דאיטפל לכסוי ובשעת כיסוי א"א לשחוט כמאן דאסח דעתיה מן השחיטה דמי דאכתי קשה

מאי איצטריך למימר דמשתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר ולא משני דהכא שאני דלא אסח דעתיה מן השחיטה כלל דאפשר דשחיט בחד' וכו'...

25. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פו עמוד ב

כיון דאמר הב ליבריך איתסר ליה למישתי חמרא. רוב ראשונים סוברים כרש"י דמותר לאכול או לשתות אם מברך קודם, רק אסור לאכול בלי ברכה, דזה היסח דעת מהסעודה. ושפיר מדמה הגמ' לענין כיסוי הדם דהוי גמר השחיטה והוי הפסק לשחיטה שניה. אך שיטת הרמב"ם, והר' יום טוב (בתוס'), דאף עם ברכה אסור לשתות קודם בהמ"ז. לשיטה זו צ"ע הדמוי בגמ' כסוי לבהמ"ז.

שם. נחלקו קמאי בטעמא דהך הלכתא, אי משום דאמירת הב לן וליבריך חשיבא הפסק, ומשום הכי אין יכול לשתות בלא ברכה, או מטעם שכבר חייל עלי' חובת ברהמ"ז ואף לשתות בברכה איתסר. ומלישנא דגמ' איתסר משמע דאף בברכה איתסר, דאל"ה לא שייך לשון איסור, אך לשיטה זו צ"ע דימוי בגמ' כאן לברכת שחיטת אחר כיסוי.

ולדידן שאין אומרים הב לן ונבריך עד אחר נטילת מים אחרונים, הוי היסח הדעת במים אחרונים. אבל כתב המג"א דיש חילוק בזה גבי אורח, שאם אמר הב לן ונבריך יכול להמשיך לאכול שהרי הוא סמוך על שולחנו של בעה"ב ותלוי בדעתו של בעה"ב, (וכן אדם שנזכר שעדיין לא אכל את האפיקומן אף שאמר הב ליבריך ונטל מים אחרונים לא הוי הפסק, דמחוייב באפיקומן, וכמו סומך ע"ד בעה"ב, כאן הקדוש ברוך הוא מצ

א. ספר שיעורי הרב

סימן מ

מצות כיסוי הדם

א.

כיסוי הדם כגמר מעשה שחיטה

נחלקו הראשונים בזמן ברכת כיסוי הדם. דעת בה"ג היא שמברכין אחר הכיסוי. אבל הרא"ש בחולין (פ"ו סי' ו) כתב שהעולם לא נהגו כן אלא מברכין לפני הכיסוי כמו בכל המצוות שמברכין עליהן עובר לעשייתן. וכ"כ הרמב"ם בהל' שחיטה (פי"ד ה"א), וכן פסק השו"ע (סי' כח ס"ב). ולכאורה דעת בה"ג צ"ע, דמאי שנא כיסוי הדם משאר כל המצוות שמברכין עליהן עובר לעשייתן.

ועיי"ש ברא"ש שביאר דס"ל לבה"ג דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה ולכן אין מברכין עליו אלא לאחר עשייתו, דמאי דאמרינן דמברכין על המצוות עובר לעשייתן היינו רק בתחילת המצוה, אבל בסיום המצוה אין ראוי לברך עובר לעשייתו דזה יחשב

כהפסק באמצע עשיית המצוה. ומה שהעולם נהגו לברך לפני הכיסוי היינו משום דס"ל דכיסוי הדם מהווה מצוה בפני עצמה.²²⁶

ועוד הביא שם הרא"ש בשם בה"ג שאם רוצה לשחוט הרבה בהמות ושח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה הראשונה ולברך פעם אחרת על שחיטה השניה. וביאר הרא"ש שבה"ג אזיל לשיטתו בזה. דהנה נחלקו ר"י וחכמים במתני' בחולין (פו:) לגבי מי שרוצה לשחוט חיה ועוף, דדעת ר"י היא שישחוט החיה ויכסנה ואח"כ ישחוט את העוף, ואילו החכמים סוברים שיכול לעשות כיסוי א' לשניהם. ולכאורה צ"ע, דאף אי ס"ל לר"י דחיה ועוף צריכין ב' כיסויין גם כשמתחילה היה דעתו לשחוט שניהם, מ"מ אמאי צריך לכסות דם החיה לפני ששוחט את העוף. אלא ע"כ צ"ל דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה, וממילא אם לא היה מכסה דם שחיטה הראשונה לפני שמתחיל שחיטה השניה היה זה נחשב כהפסק באמצע מצות שחיטה הראשונה.

וכתב הרא"ש דס"ל לבה"ג דאע"ג דלא קיי"ל כר"י בזה, מ"מ מדבריו נשמע לדין דהיכא שנמלך ושח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה הראשונה כדי לגמור מצות שחיטה זו לפני שממשיך לשחוט יותר. ולא דמי לאדם שיושב ואוכל ואמר הב לן ונברך, שאם אח"כ רוצה לאכול מברך המוציא וא"צ לברך בהמ"ז תחילה על מה שאכל מקודם, דהתם בהמ"ז אינו גמר מעשה אלא שנותן שבח והודאה להקב"ה על הנאתו, וסגי בהודאה א' על שתי אכילות, אבל מעשה הכיסוי הוא גמר מעשה השחיטה, וכיון שנסתלקה שחיטה הראשונה צריך לגומרה קודם שיתחיל בשחיטה אחרת.

ב.

ולכאורה קשה, דהא קיי"ל בשו"ע (סי' יט ס"ה) כדעת בה"ג שאם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה הראשונה קודם שיברך על שחיטה השניה, ומאידך פסק השו"ע (סי' כח ס"ב) כדעת רוב ראשונים שצריך לברך לפני כיסוי הדם. ואם איתא דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה, היאך אפשר לברך עליו עובר לעשייתו. | ונראה דמעיקר הדין מודה השו"ע דכיסוי הדם היא מצוה בפנ"ע, רק ס"ל דלכתחילה יש

להחשיב את הכיסוי כגמר מעשה שחיטה.²²⁷ ומש"ה הואיל ואין זה אלא חומרא בעלמא, ממילא עדיף לברך לפני כיסוי הדם כמו בשאר כל המצוות אע"פ שעי"ז יבטל שלימות מצות שחיטה.²²⁸

ועיין עוד ברמ"א (סי' כח ס"א) שכתב "והכיסוי היא מצוה בפני עצמה, אבל השחיטה כשירה אף אם הזיד ולא כיסה." ותמה הט"ז מהא דקיי"ל בשו"ע (סי' יט ס"ה) שאם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה הראשונה קודם שיברך על השחיטה השניה, וכבר פי' הרא"ש דהיינו משום דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה, וא"כ היאך כתב הרמ"א דכיסוי הדם מהווה מצוה בפני עצמה. עיי"ש בט"ז שתי' דלעולם כיסוי הדם מהווה מצוה בפני עצמה, אלא דהואיל ושייכא למצות שחיטה, מש"ה יש לכסות דם שחיטה הראשונה קודם שיתחיל עוד מצות שחיטה.²²⁹

אולם נראה דקושיא מעיקרא ליתא, דהנה ישנם ב' דינים בשחיטה – חדא, שהשחיטה מתירה את הבהמה לאכילה; ועוד, יש בה קיום מצוה. ונראה דלענין היתר אכילה בודאי אין כיסוי הדם מעכב במעשה השחיטה, אלא הרי השחיטה לבדה מתירה את הבהמה לאכילה. ומאי דאמרינן דכיסוי הדם הוא גמר מעשה השחיטה היינו רק לענין מצות שחיטה. פירוש הדבר, דמלבד קיום המצוה בפני עצמה שיש בכיסוי הדם, יש בו גם קיום של גמר מצות שחיטה, ובלי כיסוי הדם חסר בקיום מצות שחיטה בשלימותה. ונראה שזוהי כוונת הרמ"א, דאע"ג דקיי"ל דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה, מ"מ אינו מעכב בהיתר האכילה החל מכח מעשה השחיטה, וממילא אף אם הזיד ולא כיסה הרי הבהמה מותרת באכילה.²³⁰

227 כך העלה גם הט"ז (סי' יט ס"ק ה) בדעת הרמ"א שם (ס"ד) שכתב דמותר לדבר בין שחיטה לכיסוי, ומ"מ טוב שלא לדבר. וביאר הט"ז דמעיקר הדין ס"ל להרמ"א שכיסוי הדם מהווה מצוה בפני"ע, אלא דהואיל וי"א דכיסוי הדם הוא גמר מעשה השחיטה, מש"ה העלה הרמ"א דטוב שלא לדבר כדי שלא להפסיק באמצע מעשה השחיטה.

228 ונראה לפרש בכונת רבנו דהנה ידוע מה שנחלקו הרמב"ם והא"ו"א אם בדיעבד יכול לברך על המצוות גם לאחר עשייתן, וכבר פסק הש"ך (סי' יט ס"ק ג) כדעת הרמב"ם שאף בדיעבד אין לברך לאחר עשייתן. [ועיין עוד בזה בשיעורי רבנו לעיל (סי' לז אות א').] ולפ"ז אם לא יברך על כיסוי הדם עובר לעשייתו הרי יפסיד את הברכה. ונראה שרבנו הבין דמה"ט העלה השו"ע שיש לברך לפני הכיסוי משום דס"ל דעדיף לבטל שלימות מצות שחיטה (שאין זה אלא חומרא בעלמא להחשיב את הכיסוי כגמר מצות שחיטה) מלהפסיד הברכה על הכיסוי.

229 אולי יש לפרש בכונת הט"ז דהואיל וכיסוי הדם שייכא למעשה השחיטה, ממילא לכתחילה דינינן ליה כגמר מעשה השחיטה, אך לא לעיכובא.

230 כך היא גם דעת רש"י בביצה (ח: ד"ה אין) והתוס' שם (ט. ד"ה גלגל) שאין כיסוי הדם מעכב האכילה. אך עיין בשער הציון (סי' תצח ס"ק קכח) שהעיר דמלשון ר"ח שם משמע דס"ל דכיסוי הדם